

WILLIAM BASCOM'UN "FOLKLORUN DÖRT İŞLEVİ" IŞIĞINDA NASRETTİN HOCA FIKRALARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME*

*Mehmet Emin BARS***

ÖZET

Fıkralar, çok geniş bir coğrafi alan içinde, binlerce yıldan beri sözlü gelenekte yaşayan halk edebiyatı ürünleridir. Fıkralarda Türk halk kültürünün binlerce yıllık yolculuğunda toplum hayatındaki tüm gelişmeleri görebiliriz. Fıkralar hem bireysel hem de toplumsal anlamda Türk kültürünün önemli birer parçasıdır ve kültüre ait değerleri yansıtmaları bakımından da büyük önem taşımaktadır. Türk halkı olaylar karşısındaki düşünce, tutum ve davranışlarını fıkralarla duyurmuştur. Nasrettin Hoca da Türk kültür hayatında önemli fıkra- tiplerinden biridir. Nasrettin Hoca sadece bir mizah ustası değil, aynı zamanda büyük bir filozof ve halk bilgesidir. Başta Türk ülkeleri olmak üzere Dünya'nın birçok ülkesinde tanınan Nasrettin Hoca, sosyal hayatta karşılaşılan içinden çıkılmaz güç işleri, akı, bilgisi ve hazır cevaplılığıyla mizahi biçimde çözen, güldüren; ama güldürürken düşündürülen keskin Türk zekâsının sembolüdür. Nasrettin Hoca'nın sosyal hayatla ilgili fıkraları zengin bir konu çeşitliliği gösterir. Fıkralarının konuları toplum hayatının hemen hemen bütün alanlarını kapsamaktadır. Nasrettin Hoca hem halk bilgesi hem de fıkra tipi olarak Türklerin yarattığı en ünlü mizah temsilcisidir. Nasrettin Hoca'nın ünü ve etkisi çok geniş bir coğrafyaya yayılmış, kişiliğinde sadece XIII. yüzyıl Türk toplumunun değil, Türk milletinin çağlar boyu süregelen dertleri yansıtılmıştır. İşlevsel Halkbilimi Kuramı halkbilimi çalışmalarında günümüzde en yaygın olarak kullanılan teorilerden biridir. İşlevsel Halkbilimi Kuramı'nın önde gelen temsilcilerinden biri de William Bascom'dur. Çalışmamızda W. Bascom'un tespit ettiği folklorun dört işlevi ışığında Nasrettin Hoca fıkraları incelenmiştir. İncelemenin sonucunda, Nasrettin Hoca fıkralarının, William Bascom tarafından ifade edilen, folklorun hoş vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme; değerlere, toplum kurallarına ve törelere destek verme; eğitim veya kültürün gelecek kuşaklara aktarılacak şekilde eğitilmesi; kişisel ve toplumsal baskılardan kaçıp kurtulma işlevlerini yerine getirdiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Fıkra, Nasrettin Hoca, folklor, işlev.

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Dr. Öğretmen-MEB, El-mek: m_e_bars_21@hotmail.com

**AN EVALUATION ON NASREDDIN HODJA STORIES IN THE
LIGHT OF WILLIAM BASCOM'S "FOUR FUNCTIONS OF
FOLKLORE"**

STRUCTURED ABSTRACT

Jokes or humorous anecdotes are products of folk literature in oral tradition existing over a wide geographical area for thousands of years. While some of the jokes originated in Central Asia, some of them reached today from Islamic culture and from the ancient cultures of Anatolia. Besides Turkish culture, the elements of Arabic, Persian, and Anatolian culture began to appear in Turkish humorous anecdotes particularly after the 15th century. Although jokes seem to belong to individuals, in fact they belong to the whole society. Jokes can be set on one or more events. There are different people in each event. The relationship between the people and people and society lie in the centre of the jokes. The subject matters of the tales include discrepancies in community life and conflicts emerging from differences between ideas and behaviours. Jokes function like a mirror which reflects the culture of the society. They are like a perfect painting created by an artist. Each story gives a lesson, expresses a worldview, and makes people laugh. Mankind expresses many serious and continuing concerns which he can not say through jokes.

The research study examined the Nasreddin Hodja stories in the light of four functions of folklore identified by W. Bascom. First, some information about Nasreddin Hodja, an important figure in Turkish culture was given and then some important issues argued by William Bascom, one of the prominent representatives of Theory of Functionalism, in his article "Four Functions of Folklore" published in "The Journal of American Folklore" in 1954 were mentioned and the Nasreddin tales were discussed in the light of this information.

Theory of Functionalism is one of the most commonly used theories in folklore studies today. Functionalism was introduced to folklore research by Franz Boas, a cultural anthropologist and his students and since then it has become widespread. B. Malinowski (1884-1942) and A. Reginald Radcliffe-Brown (1881-1955) are regarded as the founding fathers of the theory. Following them, the theory was primarily developed by R. Thurnwald (1869-1954) and Ruth Benedict (1887-1948) and some other scientists made important contributions. Functionalism was successfully employed in many studies in folklore research. The theory was employed in "Folktales and Society: Story - Telling in a Hungarian Peasant Society" by Linda Degh (1962), a Hungarian folklorist, and also in "The Functions of Folk Costumes in Moravian Slovakia" (1971) by Petr Bogatrev. Functionalism became the pioneer of the theories in folklore studies besides the theories and research models constructed on text-centred paradigms in folklore studies and the theories of telling and listening actions of an oral narrative in written forms and based on context concept included in the social-cultural circumstances (Çobanoğlu, 2002: 236-238). William Bascom is one of the leading representatives of Theory of Functionalism in Folklore. Bascom published an article "Four Functions of Folklore" in

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015*

"The Journal of American Folklore" in 1954. In his article W. Bascom argued that folklore could serve four primary functions in culture and described them. According Bascom, amusement is one of the most important functions of folklore. There are deeper meanings under many elements of laughter. It is also true for fantasy and dream. The second function of folklore is that folklore validates culture, justifies its rituals and institutions. For example, myth fulfils in primitive cultures an indispensable function. Myths define beliefs and organize them, protect morals, and implement them. Myths confirm the effects of rituals and involve practical rules for mentors. Therefore, myth strengthens tradition; it traces the events at the beginning; it promotes credibility by increasing its value. The third function of folklore is that it plays an important role in education, especially for illiterate cultures. Raum's study among the Chaga in Eastern Africa reveals the importance of folklore as a pedagogic tool. The giant tales here are used to discipline children and lullabies are sung so that children can have good personality. Fables and tales contain a moral about human behaviours and they are told to teach a moral lesson for people to achieve good behaviour, and get rid of some bad habits and behaviours. Knowledge in many societies is materialized in folklore. Folklore emerges in illiterate societies as a primary element for the education of children. The fourth function of folklore is that it maintains subordination to accepted patterns of behaviour. Apart from validating behaviours and beliefs, some forms of folklore are important with regard to exerting social pressure and exercising social control. African proverbs are quite important for exercising social control because they include strong verifications and they are considered to be suitable for adult life. Proverbs tell people how to act wisely. They are also used with the intention of determining social acceptance and rejection, praising those who choose to accept social customs and criticizing those who diverge from/ make fun of social customs. Proverbs resolve social disputes and discontent, and soothe individuals by helping them to control themselves regarding their environment and fate. Folklore has an important function for the maintenance of social adaptation and integration of an individual into society. Furthermore, folklore is used to inculcate traditions and moral standards in childhood, to reward when behaved accordingly, to punish with criticism when an individual goes astray, to provide rationalism when institutions and customs are questioned, to recommend being contented with them as they are and to enable an individual to escape from the daily life's challenges and injustices in adulthood (Bascom, 2010: 78-83).

The texts used in our analysis were taken from the manuscript "Seyyid Burhaneddin Çelebi -Nasreddin Hoca Lâtifeleri – Burhaniye Tercümesi" (2013) prepared by Fikret Türkmen. The original manuscript is in Public Library in Afyon. The manuscript comprises 58 leafs and the writer of the manuscript is Seyyit Burhaneddin Çelebi, one of the grandsons of Mevlana. There are 121 tales belonging to Nasreddin Hodja in the manuscript. Süheyl Ünver argues that the manuscript is a copy and Seyyit Burhaneddin copied tales/ jokes from this manuscript and he created a book called Burhaniye by explaining each tale's sufic and moral spirit (Türkmen, 2013: 77). Seyyit Burhaneddin uses the local dialects of Anatolia, particularly Konya, with the tales in his work. The language Hodja uses is the daily

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

language spoken by the public. However, Arabic and Persian words and phrases were occasionally embedded.

Nasreddin Hodja is an important name in Turkish culture. Köprülü thinks that Hodja grew up during the Seljuk period (Köprülü, 2004: 22). Boratav suggests that Nasreddin Hodja was born in Sivrihisar in the 13th century, lived and died in Akşehir (Boratav, 1999: 89). Türkmen argues that Hodja was probably born in 1208. According to Türkmen, the Hodja had a good education and died in Akşehir at the end of the 13th century (Türkmen, 2013: 11). Nasreddin Hodja is not only a great humorist but also he is a great philosopher and a man of wisdom. Nasreddin Hodja is well-known particularly in Turkic countries and also in many countries all over the world. The Hodja is the symbol of Turkish sharp wit who resolves the complicated and difficult problems encountered in social life with his intelligence, knowledge, and wittiness in a humorous way and makes people laugh but also makes them think while laughing. Nasreddin Hodja is one of the strongest cultural figures of Anatolia. Moreover, he is the symbolic hero of the public with his jokes which have been told and listened insistently for centuries. Nasreddin Hodja jokes have universal themes. His tolerance, sharp wit, quick-witted responses, his outlook on life and events carried him and his jokes to wide areas in the world. The Hodja is an advisor; the public seeks solutions to any unresolved incidents with this humorous stories.

The Turkish nation have consoled themselves with these jokes for centuries and lived with the joy of this humour. Turkish society teased the problems/incidents they encountered in their life under the personality of Nasreddin Hodja. Nasreddin Hodja expressed Anatolian people's life style, humour element, ridicule and fun types, praise and satire abilities with his jokes. The dominant element of his humour is that he is in dilemma with the person's situation in his jokes. One of the important qualities of Nasreddin Hodja is that he is the creator and narrator of traditions and customs. In addition to making people laugh, his jokes give messages which advise the public to obey the social rules. However, these messages do not have explicit meaning, they are expressed implicitly. In most of the Nasreddin Hodja jokes, positive behaviours of a public educator who gives a lesson with his smiling face are witnessed. There are approaches in these jokes which educate public and give lessons to them. The people that lived in Anatolia explained many issues using his language and also criticised the problems using his intelligence and wit. Nasreddin Hodja jokes have an intellectual essence which disciplines, gives a lesson, and matures. Nasreddin Hodja jokes which exemplify multi-dimensional humorous views fulfil many serious functions from promoting thinking to teaching. With this quality, Nasreddin Hodja is not only a master of humour but also he is an educator. His being an educator is not only related to madrasa and students there but also to the entire society. The Hodja criticizes anything he considers wrong in the society and shows the people right thing. A lot of restricting and restraining attitudes in social life have caused pressure on social life. Humour relieved the individuals living under social pressure, regulated individuals' relations with the society, and played an important role in social control. Nasreddin Hodja's humorous stories fulfilled the social control by criticizing the

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

corrupt institutions, attitudes, behaviours and relationships. To conclude, it is regarded that Nasreddin Hodja jokes fulfilled the four functions of folklore stated by William Bascom: spending good time, having fun and amusement; supporting values, social rules, and traditions, fulfilling an instructional role by passing on education and culture to next generations, and escaping from repression imposed on people by society and individuals.

Key Words: Anecdote, Nasreddin Hodja, folklore, function.

Giriş

Fıkralar, çok geniş bir coğrafi alan içinde, binlerce yıldan beri sözlü gelenekte yaşayan halk edebiyatı ürünleridir. Fıkralarımızın bir kısmının kaynağı Orta Asya iken, bir kısmı İslam kültürü ve Anadolu'nun eski kültürlerinden gelerek günümüze ulaşmışlardır. Türk fıkralarına özellikle XV. yüzyıldan sonra Türk kültürünün yanı sıra Arap, İran ve Anadolu öğeleri girmeye başlamıştır. Fıkralar kişilere aitmiş gibi görünse de gerçekte toplumun tümüne mal olmuştur. Fıkra, bir ya da daha çok olay üzerine kurulabilir. Her olayda değişik kişiler yer alır. Fıkraların merkezinde insan-insan, insan-toplum ilişkisi vardır. Toplum yaşayışının çelişkileri, düşünce ve davranış farklarından doğan çatışmalar fıkraların konularını oluşturur. Fıkralar, bir toplumun sahip olduğu kültürü yansıtan birer ayna görevi görmektedir. Onlar bir sanatkar elinden çıkmış kusursuz bir tablo gibidir. Her fıkra ders verir, bir dünya görüşü belirtir, aynı zamanda insanı güldürür. İnsanoğlu söyleyemediği birçok gerçekleri fıkralarla dile getirir. Fıkralar "... bizi geleneğin kültürü içinde eğiterek, toplumun yargularını ve beğenilerini bize aktararak, bize gülme ve hoşgörü talim ettirerek sosyal gerilimleri yumuşatıyor, onları çat diye kopacak noktaya gelmekten kurtarıyor" (Başgöz, 1986: 140).

Fıkralarda Türk halk kültürünün binlerce yıllık yolculuğunda toplum hayatındaki tüm gelişmeleri görebiliriz. Türk halkı olaylar karşısındaki düşünce, tutum ve davranışlarını fıkralarla duyurmuştur. Halkın yaratma gücünden doğan bu estetik biçimlerde ince bir mizah, keskin bir alay ya da hikmetli bir söz bulunur. "Türk halk mizahı halk fıkralarında zengin bir görünüm sergiler. Fıkralar Türk halkının sağduyusu ve iğneleyici özellikleri birleştirilerek ortaya çıkmıştır. Bu fıkralarda Türk halkının mizaha bakışını, engin hoşgörüsünü görürüz. Fıkralar toplum ve insan ilişkilerini irdeleyen olaylara ayna tutup yansıtan yönleriyle işlevseldir" (Artun, http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/erman_artun_cukurova_nasrettin_hoca_fikra.pdf).

Fıkralar hem bireysel hem de toplumsal anlamda Türk kültürünün önemli birer parçasıdır ve kültüre ait değerleri yansıtması bakımından da büyük önem taşımaktadır. Fıkraların çekirdeğini hayattan alınmış olaylar ve düşünceler oluşturduğu için, gerçekçi bir karaktere sahiptirler.

"Nükte, alay, iğneleme, yergi gibi mizahî öğelerin serpiştirildiği fıkralar, bir kişiyi, bir olayı hicvetmek konusunda sözlü mizahın en etkili ve en eski ürünlerindedir" (Aydın, 2002: 25). Fıkralar toplumsal ve siyasal yapıdaki bozuklukları mizahın olanaklarıyla gözler önüne sererek gülmenin yanı sıra yıkıcılık ve sarsıcılık işlevini üstlenirler. Fıkralarda komiği oluşturan en önemli unsur bir kusurun varlığıdır. Dikkat bu noktada komik olan unsurun komik tarafları üzerinde odaklanır. Bizi güldüren şeyler bir bakıma başkalarının kusurlarının varlığıdır. Alay ettiği kişinin kusurlarını açığa çıkaran fıkra kahramanının ortaya koyduğu mizahî eylem, çoğu kez toplumu düzeltme amacını taşır.

"Bilgece bir düşüncenin sentezi ve derin bir bilginin eseri olan mizah ve fıkralar, Türk ruhumun neşeli yönünü oldukça iyi temsil eder. Dahası kin yerine sevgiyi, şüphe yerine güveni, öfke yerine selim aklı, ümitsizlik yerine neşeyi ve ümidi öne çıkarır. Hatta Türk toplumunun kültürel

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

kodlarının, baskın karakterinin bunlar olduğunu ima eder” (Batur-Sır-Bek, 2012: 585). Fıkra, kurgusunda bir tipe gereksinim duyar. Toplum, kendisine sözcülük yapmasını istediği kahramanları bu tipe özdeşleştirir ve isteklerini bu tip etrafında kurgulayarak bu tipe hayatıyet kazandırır. Fıkralar, günlük olaylara bağlı olarak, kültürün bir değerini, bir normunu hatırlatma işlevini yerine getirmek, eğlendirmek, eğitmek ve sosyalleşmek maksadıyla ortaya çıkmışlardır. Fıkralar toplumun değer yargılarına uymayan tutum ve davranış içinde bulunan kişi veya kişileri uyarır, yanlışlıklarını veya hatalarını gösterir. Belirli bir düşünceyi yansıtır. Dinleyenleri/okuyanları güldürür, rahatsız eder, iğneler, kızdırır, yaralar. Fıkraların anlatılma gayelerinden biri eğitim olsa da işlevleri itibarıyla bir tutum veya davranışı tenkit ederler (Bayraktar, 2012: 266).

Çalışmamızda W. Bascom’un tespit ettiği folklorun dört işlevi ışığında Nasrettin Hoca fıkraları incelenecektir. Önce Türk kültüründe önemli bir figür olarak görülen Nasrettin Hoca hakkında kısaca bilgi verilecek, ardından İşlevsel Halkbilimi Kuramı’nın önde gelen temsilcilerinden William Bascom’un “The Journal of American Folklore” dergisinde 1954 yılında yayımladığı “Folklorun Dört İşlevi” adlı makalesinde üzerinde durduğu bazı hususlara değinilecek, bu bilgiler ışığında Nasrettin Hoca fıkraları ele alınacaktır.

1. Türk Kültüründe Nasrettin Hoca

Nasrettin Hoca, Türk kültür hayatında önemli bir isimdir. Köprülü, Nasrettin Hoca’nın Selçuklular devrinde yetiştiğini düşünür (Köprülü, 2004: 22). Boratav’a göre ise Nasrettin Hoca, XIII. yüzyılda Sivrihisar topraklarında doğmuş, Akşehir’de yaşamış ve orada ölmüştür. (Boratav, 1999: 89). Türkmen, Hoca’nın doğum tarihini muhtemelen 1208 olarak verir. Ona göre Hoca iyi bir eğitim almış, XIII. yüzyılın sonunda da Akşehir’de ölmüştür (Türkmen, 2013: 11). “...Hoca, tasavvuf, felsefe ve zahiri ilimleri bilmesinin yanında, iyi derecede mitoloji bilgisine de sahipti. O, fıkralarını oluştururken sahip olduğu mitoloji bilgisini kullanmış ve fıkraların zamanı aşan özelliğinden yararlanarak da sahip olduğu bilgiyi ölümsüzleştirmiştir” (Çolak, 2007: 73).

Haçlı savaşlarının ve Moğol saldırılarının sebep olduğu büyük kargaşaların yaşandığı XIII. yüzyıl, aynı zamanda Anadolu’da tasavvufun geliştiği; Mevlânâ, Hacı Bektaş-ı Velî, Yunus Emre, Şeyh Edebali ve Şeyyad Hamza gibi önemli mutasavvıfların yetiştiği bir dönemdir. Bu mutasavvıflar söz ve şiirleriyle halka manevî telkinlerde bulunmuş; irşat hizmetleriyle halkın ve yöneticilerin zor, sıkıntılı dönemi atlatalmaları için çaba göstermişlerdir. “Bu dönemde mutasavvıflar halkı şiirleriyle ve manevî telkinleriyle halka rehberlik ederken Nasreddin Hoca da çekilen sıkıntıları nükteli, hikmetli fıkralarıyla biraz olsun hafifletmeye çalışmış, çevresine ümit ve yaşama sevinci vermiştir. Yanlış, çirkin ve hoş görülmeleyen davranışları ortaya koyarak doğruları vurgulamaya çalışmıştır” (Şanlı, 2009: 263). Nasrettin Hoca’nın yaratılıp, yaşatıldığı sosyal çevrenin sıkıntılarla dolu sosyal-ekonomik şartları, siyasî otorite boşluklarına bakıldığında onun neden koca ak kavuklu, uzun ak sakallı ve cübbeli bir Hoca olduğu daha iyi anlaşılacaktır (Şahin Yeşil, 2012: 70).

Nasrettin Hoca sadece bir mizah ustası değil, aynı zamanda büyük bir filozof ve halk bilgesidir. Başta Türk ülkeleri olmak üzere Dünya’nın birçok ülkesinde tanınan Nasrettin Hoca, sosyal hayatta karşılaşılan içinden çıkılmaz güç işleri, akli, bilgisi ve hazır cevaplılığıyla mizahî biçimde çözen, güldüren; ama güldürürken düşündüren keskin Türk zekâsının sembolüdür. Nasrettin Hoca’ya Doğu Türkistanlılar Nasrdin Avanti, Kazaklar Koja Nasr, Uygurlar Nesirdin Efendi, Azeriler Molla Nasreddin, Özbekler Nesriddin Afandi, Tacikler Efendi, Türkmenler Ependi, Tatarlar Nasreddin Oca, Gagavuzlar Nastradin, Kazaklar Koja Nasreddin demektedir (Boratav, 1999: 91; Gülşen, 2012: 1866; Türkmen, 2013: 57). Türkiye’de olduğu gibi Türkmenistan’da da Nasrettin Hoca, önemli fıkra tiplerinden birisidir. Türkmenistan’da “Ependi”

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

olarak adlandırılan Nasrettin Hoca'nın Timur'la ilgili çok sayıda fıkrası anlatılır ve bu fıkraların pek çoğu Türkiye'deki fıkralarla benzerdir. Türkmenler arasında Keymir Kör, Ata Köpek Mergeni, Aldar Köse, Kemine ve Esenpolat gibi fıkracı tiplerinin Nasrettin Hoca'nın tesiri ile ortaya çıktığı yönünde bir görüş vardır. Hatta pek çok Nasrettin Hoca fıkrası daha sonraki dönemlerde ortaya çıkan Kemine'ye bağlı olarak anlatılmıştır (Şahin, 2010: 135-136). Nasrettin Hoca'nın kahramanı olduğu fıkralar, Türk edebiyatı sahasında bütün fıkracı tipleri dikkati alındığında en yaygın şöhret ve en güçlü tesir alanına sahip anlatımlar olarak dikkati çekerler. "Nasreddin Afandi tipinin tarihi bir kişilik olmadığını, halk muhayyilesinin bir ürünü olduğunu savunan bilim adamları dışında, Özbek bilim adamları arasında, bu tipin Türkiye ve Azerbaycan Türklerinden, Özbek Türklerine geçtiğine dair yaygın bir kanaat olmasına rağmen, halk arasında Nasreddin Afandi tipinin ana vatanının Özbekistan olduğuna dair iki farklı rivayet bulunmaktadır. Halk arasındaki her iki rivayette de Nasreddin Afandi'nin vatanı olarak Buhara gösterilmektedir" (Fedakar, 2009: 71). Özbek Türklerindeki Nasreddin Afandi, Türkiye sahasındaki Nasrettin Hoca ile oldukça benzer özelliklere sahip bir tiptir. Nasrettin Hoca gibi tiplerin Türk boyları arasındaki kültür birliğini, kültürel unsurların paylaşımını ve sürekliliğini sağlamadaki önemi açıkça görülmektedir.

Nasrettin Hoca, yalnızca Türkî cumhuriyetlerde değil İtalya'nın Sicilya adasında da "Giufà" adlı halk kahramanına esin kaynağı olmuştur. Pek çok kahramanı etkilemiş olan Nasrettin Hoca'nın Alman kültürünün yetiştirdiği Till Eulenspiegel üzerinde de tesiri vardır (Gülşen, 2012: 1867). Nasrettin Hoca, Uygur sözlü ve yazılı edebiyatı yoluyla Çin'de de tanınmış bir nüktedan olarak bilinmektedir. 1980 yılında Şanghai film stüdyolarında çekilen "Afanti Gushi" adındaki animasyon serisi, Nasrettin Hoca'nın fıkralarının şöhretini daha da arttırmıştır. Nasrettin Hoca Çin'de Uygurca'da Nasrettin Hoca'nın ünvanı olan "Ependi" (Efendi) kelimesinin Mandarin diyalektine uyarlanmış hali olan "Afanti" ifadesi ile tanınmaktadır (Şener, 2011: 1742). Nasrettin Hoca'nın ünü ve etkisi çok geniş bir coğrafyaya yayılmış, kişiliğinde sadece XIII. yüzyıl Türk toplumunun değil, Türk milletinin çağlar boyu süregelen derinlikleri yansıtılmıştır. Çoğu fıkralar zamana uydurulmuş, bunlara XIII. yüzyıla ait olması olanaksız özellikler eklenmiştir.

"Nasrettin Hoca fıkralarının ustalığı, halkın gerçeklik beklentisini dikkate alma ve komiği gerçekçi bir zemin üzerine inşa etme gerekliliği üzerine bina edilmelerinden kaynaklanmaktadır" (Aydın, 2002: 27). Nasrettin Hoca'nın sosyal hayatla ilgili fıkraları zengin bir konu çeşitliliği gösterir. Fıkralarının konuları toplum hayatının hemen hemen bütün alanlarını kapsamaktadır. Nasrettin Hoca'nın çok yönlü kişiliği bazı çalışmalarda (Ölçer Özünel, 2008; Şener, 2011; Şahin Yeşil, 2012) onun kahraman mı, anti-kahraman mı; hilebaz mı, bilge mi olduğu üzerinde tartışmalar açmıştır. Nasrettin Hoca nasıl bir tarihî kişiliğe sahip olursa olsun asıl Hoca, asırların ona verdiği husûsî, canlı simadır. Türk milleti hayatın birçok hadiselerine karşı beslediği düşüncelerini ona isnat etmiş, yüzlerce yıl saklamıştır. (Köprülü, 2004: 19).

Sözel eleştiri türü metinlerin en önemli özelliklerinden biri biçim, içerik ve söylemin kurgusunda bir tiplene gereksinimi duymalarıdır. Toplum, eleştirilerinde tip olarak çıkan bu kahramanları konuşur. Bu tür metinler toplumun sesidirler. Fıkralarda da ortaya çıkan bu tipler "fıkra-tipi" olarak adlandırılmaktadır. Fıkra-tiplerinde gerçek, tarihî ve kültürel imkânların sundukları veriler kullanılır. Kimi fıkra-tipleri, toplumlarıyla birlikte ölümsüzleşir. Konuları sadece kendi toplumunda değil, bütün toplumların hayatlarında varlıklarını sürdürürler. Bir anlamda tüm toplumların fıkra-tipi olur, evrensellik kazanırlar. Nasrettin Hoca da bu tanıma uygun bir örnektir (Yıldırım, 1998: 234-235). Nasrettin Hoca hem halk bilgisi hem de fıkracı tipi olarak Türklerin yarattığı en ünlü mizah temsilcisidir. Nasrettin Hoca halkın ortak yaratıcılığını, zekâsını, aklını ve sağduyusunu temsil eden bir fıkracı tipidir. Nasrettin Hoca geleneği, sözlü edebiyattan olduğu gibi, çeşitli dil ve kültür kökenli yazılı kaynaklardan da büyük ölçüde beslenmiştir. "Nasreddin Hoca fıkralarında, hemen hemen ele alınmayan hiçbir mesele yoktur. Toplumun tüm kesimlerinde benimsenen bu evrensel fıkracı tipi, tüm meselelerin çözümünde etkin bir rol oynamıştır. Nasreddin

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

Hoca adeta bir kültür kahramanı olmuş ve hayatıyet gösterdiği tüm kültür ortamlarına uyum sağlayarak geçmişten günümüze yaşama şansını göstermiş bir fıkra tipidir” (Bayraktar, 2012: 266-267).

“Nasreddin Hoca, Türk halk felsefesinin sembolü, zirvesi, daha yerinde bir ifadeyle ‘Türk düşünce sisteminin’ bilgeler bilgesidir. Nasreddin Hoca fıkra belleği aracılığıyla nesiller, eleştirel düşüncenin sistematüğini, mizahın hoşgörölü dünyasında öğrenmekte ve öğretmektedir” (Özdemir, 2010: 28). Türk kültüründe Mevlana ve Yunus Emre gibi şahsiyetler gönül erleri olarak tabir edilirken, Nasrettin Hoca da aklın sembolü olarak Anadolu’da yaşamıştır. Bu şahsiyetler Türk halk felsefesinin temelini oluşturan “akıl-gönöl” birliğini oluşturmuşlardır. Nasrettin Hoca Türk mizah ve eleştirel düşünce belleğini geçmişten geleceğe taşıyan zirve şahsiyettir. Nasrettin Hoca dünyaya, insanlara, olgulara, değerlere, geleneklere, kabullere, hatta inançlara farklı boyutlardan bakabilmeyi öğretmiştir. Türk halkı, geçmişte ve bugün söyleyemediklerini/yapamadıklarını tasavvufun ve mizahın hoşgörölü dünyasında ifade etmeye devam etmektedir. Türk insanı karşı çıkmak, eleştirmek istediğinde Nasrettin Hoca imgesinden yararlanır. Nasrettin Hoca imge ve fıkra belleğine yenileri eklenmeye de devam etmektedir. Nasrettin Hoca fıkralarında insanlığın ortak halleri, toplumsal konular eleştirel bakış açısıyla değerlendirilmektedir.

Nasrettin Hoca fıkralarında, ana tip olan Hoca sabittir. Fıkralarda Hoca, hazır-cevap, nüktedan, sağduyulu, saf ve tuhafılığıyla öne çıkan birisidir. “Hal böyleyken onun saflığı yahut aptal görünümünün altında zeki oluşu yatmaktadır. Bu, zaten mizahın özünde var olan bir husustur. Yani mizahın ortaya çıkması, gücü ve devamlılığı, saf olmaya yahut saf gibi görünmeye dayanır” (Kaya, 2008: 5). Bu özellikler onun bir halk filozofu olduğunu da gösterir mahiyettedir. Nasrettin Hoca, Türk dünyasında, çok eski dönemlerde bir ‘fert’ kimliğinde idi. Bu ilk Nasrettin Hoca’nın özellikleri, Türk sözlü kültür geleneğinde Türk insanı tarafından gerekli biçimde zenginleştirilmiş ve ona istenen ve arzu edilen “temsil gücü” verilmiştir. Yani Türk milletinin toplumsal belleğinde, zaman içerisinde, Nasrettin Hoca fıkra tipi yaygınlaşıp yerleşmiştir. Daha sonra Türklerin yaşadığı farklı coğrafyalarda, ortaya çıkan bazı komik şahısların maceraları, milletin sözel belleğinde var olan bu “tip”in işlev ve maceralarıyla yeniden kurgulanmış, yeniden üretilmiştir (Görkem, 2012: 102-103).

Nasrettin Hoca “fakelore” kavramı çerçevesinde yapılan bazı çalışmalara da konu olmuştur. Fakelore terimi ilk olarak Richard Mercer Dorson tarafından, 1950 yılında, “American Mercury” isimli dergide kullanılmıştır. Fakelore, gerçek oldukları iddia edilen sahte ve uydurma eserlerin sunulmasıdır. Kavram doğal olmayan yöntemlerle oluşturulan ve halkın ürünüymüş gibi sunulan eserlere karşılık ortaya çıkmıştır. Nasrettin Hoca’nın Çinli, Iraklı, Mısırlı, İranlı olduğu savunulmuş; o, zaman zaman anlatıldığı halkın ideolojisinin sözcüsü olarak sunulmuştur (Şimşek, 2008: 86-87). “Nasrettin Hoca ikinci dünya savaşına katılıp Alman karargahına girmekte, Hitlerle veya onun komutan ya da askerleriyle sohbet etmekte, Rusya’da Komünist Parti kurultayında konuşma yapmakta, basın toplantısı düzenlemekte, uçağa binmekte, münasebetsiz vakitte telefonla arayanlara haddini bildirmekte, paraşütçü kıza evlenme teklifinde bulunmakta, siyasi mesajlar vermekte, hayat pahalılığı, kemer sıkma politikaları gibi konularda düşüncelerini dile getirmekte, internette çetleşmektedir” (Boyras, 2010: 83). Böylece Nasrettin Hoca çeşitli hayat görüşleri doğrultusunda, temelde aynı; fakat teferruatta farklı, çok boyutlu bir kişiliğe bürünmüştür. “Nasreddin Hoca fıkraları Sovyetler Birliği döneminde Tatar, Başkurt, Türkmen, Özbek, Kazak, Karakalpak gibi birçok Türk boyunun yazı dilinde yayımlanmıştır. Ancak Türk boylarının bazı folklor ürünlerinden olduğu gibi, fıkralardan da rejimin ideolojisine uygun biçimde yararlanma yoluna gidilmiştir. Bu amaçla fıkralara müdahale edilmiş, sınıf çatışmasını ve ateizm propagandasını ön plana çıkaracak şekilde metinlerde değiştirme, ilave ve kısaltmalarda bulunulmuştur” (Bayraktar, 2008: 234). Nasrettin Hoca’nın çeşitli bölgelere, kesimlere ya da

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

mezheplere mal edilerek belli bir ideolojinin sözcülüğünü üstlenmesi sunî bir çalışma olarak değerlendirilebilir. Bu anlamda, bu tür çalışmaları "fakelore" kavramı ile ifade etmek mümkündür.

2. İşlevsel Halkbilimi Kuramı

İşlevsel Halkbilimi Kuramı halkbilimi çalışmalarında günümüzde en yaygın olarak kullanılan teorilerden biridir. İşlevsel Kuram, halkbilimi çalışmalarına bir kültürel antropolog olan Franz Boas ve öğrencileri vasıtasıyla girmiş; kullanımı giderek yaygınlaşmıştır. Kuramın kurucuları B. Malinowski (1884-1942) ve A. Reginald Radcliffe-Brown (1881-1955)'dur. Kuram daha sonra R. Thurnwald (1869-1954) ve Ruth Benedict (1887-1948) başta olmak üzere çeşitli bilim adamlarının katkılarıyla geliştirilmiştir. Halkbilimi çalışmalarında İşlevsel Kuram birçok çalışmaya da başarıyla uygulanmıştır. Kuram, Macar halkbilimcisi Linda Degh tarafından "Masallar ve Toplum: Bir Macar Köylü Topluluğunda Hikâye Anlatımı" (1962) adlı esere, Petr Bogatrev tarafından ise "Moravian Slovakia'da Halk Kostümlerinin İşlevi" (1971) adlı esere başarıyla uygulanmıştır. İşlevsel Kuram halkbilimi çalışmalarına metin merkezli paradigmalara üzerine inşa edilen kuram ve araştırma modellerinin yanında, bir folklor olayının metinleştirilen kısmıyla birlikte onu anlatma ve dinleme eylemleri, içinde yer aldığı sosyo-kültürel şartlar içindeki bağlam kavramını da esas alan kuramların öncüsü olmuştur (Çobanoğlu, 2002: 236-238).

İşlevsel Halkbilimi Kuramı'nın önde gelen temsilcilerinden biri de William Bascom'dur. Bascom, "The Journal of American Folklore" dergisinde 1954 yılında "Folklorun Dört İşlevi" adlı bir makale yayımlar. Bascom, makalesinde özellikle antropolojistleri ilgilendirdiğini düşündüğü üç sorun üzerinde durur:

1. Folklorun sosyal bağlamı,
2. Folklorun kültürel bağlamı olarak adlandırabilecek kültürle folklorun ilişkisi,
3. Folklorun işlevleri (Bascom, 2010: 71).

W. Bascom makalesinde folklorun dört işlevi olduğunu belirterek bu işlevleri kısaca açıklar. Bascom'a göre eğlence folklorun en önemli işlevlerinden biridir. Çoğu gülme unsurunun altında derin anlamlar vardır. Aynı durum fantezi ve hayal için de geçerlidir. Folklorun ikinci işlevi kültürün onaylanması, ritüellerin ve kurumların doğrulanmasıdır. Örneğin, mitler ilkel kültürlerde vazgeçilmez bir işlevi yerine getirmiştir. Mitler, inançları tanımlayarak düzenler, ahlakı korur, uygulanmasını sağlar. Mitler ritüellerin etkilerini doğrular ve yol göstericiler için pratik kuralları içerir. Böylece mit, geleneği güçlendirir; başlangıçtaki olayların izini sürer; değerini artırarak inandırıcılığını artırır. Folklorun üçüncü işlevi özellikle okuma yazması olmayan kültürlerdeki eğitim işlevidir. Doğu Afrika'da Chagalar arasında Raum tarafından yapılan araştırma pedagojik bir araç olarak folklorun önemini ortaya koyar. Buradaki dev masalları çocukları disipline etmek için kullanılır ve onların iyi bir kişiliğe sahip olabilmeleri için ninniler söylenir. Ahlakî öğeler içeren fabl ve masallar, insanlara iyi davranışlar kazandırmak, kötü birtakım davranışlardan uzaklaştırmak için anlatılır. Bunun gibi birçok toplumda bilgiler folklorla somutlaştırılır. Folklor okur-yazar olmayan toplumlarda çocukların eğitiminde öncelikli bir unsur olarak ortaya çıkar. Folklorun dördüncü işlevi ise kabul edilmiş davranış örüntülerini sürdürmektir. Davranışları, inançları geçerli kılmamanın ötesinde, folklorun bazı şekilleri sosyal baskı uygulanması ve sosyal kontrol çalışması açısından önemlidir. İçlerinde yer alan güçlü onaylamalar ve yetişkin yaşamı için uygun olarak düşünüldüğü için, Afrika atasözleri sosyal kontrolü sağlamada oldukça önemlidir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

Onlar, akıllıca nasıl davranılacağını söyler. Sosyal onay ve reddedişleri belirtmek, sosyal töreleri kabul etmeyi seçenleri övmek ve sapanları eleştirmek/alaya almak amacıyla kullanılırlar. Atasözleri sosyal uyumsuzlukları ve hoşnutsuzlukları giderir, bireyin çevresine ve kaderine göre kendisini ayarlamasını sağlayarak onu yatıştırır. Sosyal uyumun sürdürülmesinde ve bireyin topluma entegre olmasında folklor önemli bir işleve sahiptir. Folklor gençlikte gelenekleri ve ahlakî standartları telkin etmek, yetişkinlikte uygun davrandığında ödüllendirmek, yoldan çıktığında eleştiriyle cezalandırmak, kurumlar ve âdetler sorgulandığında akılcılaştırma sağlamak, onlarla oldukları gibi yetinmeyi önermek ve günlük yaşamın zorluklarından, adaletsizliklerinden bir kaçış sağlamak için kullanılır (Bascom, 2010: 78-83).

3. “Folklorun Dört İşlevi” Işığında Nasrettin Hoca Fıkraları

İncelememizde kullanılan metinler Fikret Türkmen tarafından hazırlanan “Seyyid Burhaneddin Çelebi - Nasreddin Hoca Lâtifeleri – Burhaniye Tercümesi -“ (2013) adlı eserden alınmıştır. Eserin orijinal yazması Afyon İl Halk Kütüphanesi’nde bulunmaktadır. 58 yapraktan oluşan eserin yazarı Mevlana’nın torunlarından Seyyit Burhaneddin Çelebi’dir. Eserde Hoca’ya ait 121 fıkra bulunmaktadır. Süheyl Ünver’e göre yazma eser, kopya bir nüshadır ve Seyyit Burhaneddin fıkraları bu eserden kopya ederek her birinin tasavvufî ve ahlâkî ruhunu izah edip Burhaniye diye bir kitap vücuda getirmiştir (Türkmen, 2013: 77). Seyyit Burhaneddin eserine aldığı fıkralarda Anadolu’nun, özellikle Konya’nın, mahallî ağız özelliklerini kullanmaktadır. Hoca’nın dili halkın kullandığı günlük dildir. Ancak fıkralara zaman zaman Arapça ve Farsça kelime ve terkipler sokulmuştur.

W. Bascom’un tespit ettiği folklorun dört işlevi ışığında Nasrettin Hoca fıkralarında aşağıdaki işlevlere rastlanmıştır:

3. 1. Hoş Vakit Geçirme, Eğlenme ve Eğlendirme İşlevi

Nasrettin Hoca mizahı, Türk halkının sorunları ile beraber yürüyen, yapıcı bir mizahtır. Türk halkı, yüzyıllar boyunca dertlerini bu mizahla avutmuş; sevinebildiği mutlu günlerde de bu mizahın sevinci ile yaşamıştır. Türk toplumu, Nasrettin Hoca’nın kişiliğinde kendisini sıkıntıya düşüren olumsuzluklarla alay etmiştir. Fıkralarda bir özeleştiri vardır. Nasrettin Hoca, fıkralarda Anadolu halkının yaşama biçimini, güldürü ögesini, alay ve eğlenme türünü, övgü ve yergi becerisini dile getirmiştir. Fıkralarda karşısındakinin durumuyla çelişki içinde bulunma, gülmecelerinin egemen ögesidir. Bu öğeler Anadolu insanının, belli olaylar karşısındaki tutumunu yansıtan düşünce ürünlerini oluşturur. *“Fıkranın esas hedefi toplumdaki aksaklıkları, yanlışlıkları, bazı tiplerin eylem veya söylemlerindeki çarpıklıkları yani genelde olumsuz durumları dile getirmek ve böylece düzeltilmesini sağlamak olduğundan olumsuzlukların doğrudan söylenmesi can yakabilir veya incitebilir. Bu da olumsuzlukları düzeltmek şöyle dursun daha büyük sorunların ortaya çıkmasına yol açabilir. Diğer taraftan olumsuzlukların dile getirilmemesi de çözüm değildir. O bakımdan dolayı, örtülü bir anlatımın seçilmesi kaçınılmaz hâle gelmektedir. Bu sebeple esas verilmek istenen mesaj, mizah ve hiciv adlı iki katmanlı bir ambalaja sarılarak sunulma yoluna gidilmiştir. Çünkü böylece kişi incitme ihtimali yüksek olan mesajdan önce gülmece unsuruyla karşılanmakta ve gülmenin etkisi de mesajın inciticiliğini ya da acısını hafifletmektedir. Bu durum da elbette ki fıkraların üretim ve tüketim miktarını artırmada doping etkisi yapmaktadır”* (Boyras, 2010: 83-84). Bu fıkralarda sadece mizaha dayalı gülme yoktur. Bu fıkraların en önemli özelliklerinden biri de, toplumun duyuşunu, hissedişini, neyi nasıl algıladığını, meseleleri nasıl çözüme kavuşturduğunu bize ipuçlarıyla göstermesidir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

Aşağıda örneği verilen Nasrettin Hoca fıkralarında gülmece unsurunun belirgin olduğu, eğlence unsurunun ön plana geçtiği görülür:

"Birgün adam eline bir yumurta alup, 'Hoca şu avucumdakini bilürsen sana bir kaykanalığı viririm' dir. Hoca, 'Şeklini söyle, bilürim' dedikte, 'Tısı beyaz, içi saru' dir. Hoca, bildim, şalgamı oymuşlar, içine havuç toldurmuşlar' demiş" (Türkmen, 2013: 85)¹. Fıkra dinleyici verilen ipucundan bunun yumurta olduğunu ilk etapta bilmekte ve Hoca'dan da bu yanıtı vermesini beklemektedir. Ancak Hoca hiç beklenmedik bir cevapla dinleyicileri hem şaşırtmakta hem de güldürmektedir. Bu durum dinleyicilere hoşça vakit geçirmektedir.

Başka bir fıkroda Hoca, tarlasına giren öküzü yakalayamayınca sonraki hafta sahibinin yanında bunun hesabını öküzden sorar: "Bir gün Hoca'nın tarlasına bir öküz girüb Hoca dahi bir çöb alub üzerine vardıkta öküz kaçtı. İleru hafta gördü ki bir kimse arabaya koşmuş giderken Hoca eline bir sopa alub öküze birkaç sopa urur. Ol adam 'Bre Hoca benim öküzümden ne istersin?' Hoca aydır: 'Sen halt itme cahil köpek, ol kabahatin bilür' demiş" (88).

Hoca o kadar etkili ders anlatmaktadır ki eşeği bile bundan nasibini alır: "Bir gün Hoca merkebinin gaib edüb birine sual eder, ol dahi 'Falan yerde gördüm, kadı olmuş' der. Hoca, 'Gerçektir, zira ben İmad'a ders verirken kulaklarını diküp dinlerdi' demiş" (108-109).

Hoca aşağıdaki fıkrasında ise bir taraftan yaptığı yanlışı örtmeye çalışırken diğer yandan Timur'un aksaklığına ve halka karşı şiddetli tutumuna telmihte bulunur: "Bir gün Hoca bir kazı pişirüp padişaha götürürken, yolda karnı acıgup budunu koparup yer. Varup kazu huzur-ı şaha kor. Padişah gördükte 'Bunun bir ayağı nereye gitti?' dedikte Hoca, 'Bizim diyarın kazları bir ayaklıdır, inanmazsan çeşme başında bir sürü kaz var, cümlesi bir ayak üzre tururlar. İstersen var bak' der. Timur tavlacılara emreder. Birden tavuklara çomakları urunca kazlar iki ayaklı olurlar. Timur, 'Gördün mü iki ayaklıdır' deyince, Hoca aydır. 'Ol çomakları sen yisen dört ayaklı olursun' demiş" (116).

Yukarıdaki fıkra örnekleri dinleyicilere hoşça vakit geçirmek için anlatılan fıkralardan sadece birkaçıdır. Güldürme ve eğlendirme işlevini Nasrettin Hoca'nın tüm fıkralarında görmek mümkündür. Denilebilir ki, bu işlevin en belirgin görüldüğü folklor ürünlerinin başında bu fıkralar gelmektedir.

3. 2. Değerlere, Toplum Kurallarına ve Törelere Destek Verme İşlevi

"Eleştirel düşüncenin sembolü ve tutkunu olduğunu, açık fikirliği, serbest düşüncüyü, farklı düşünmeyi, dünyayı kalıpların dışında farklı, özgün bakış açılarıyla okumayı torunlarına öte yakadan da göstermeye ve öğretmeye devam eden Nasreddin Hoca'nın gelenek ve kültür yaratıcılığı, aktarıcılığı ve yaşatıcılığı mizahi eleştirel bakış açısından kaynaklanmaktadır" (Özdemir, 2010: 39-40). Nasrettin Hoca'nın fıkralarında güldürmenin yanı sıra toplum kurallarına uymayı öğütleyen mesajlar da bulunmaktadır. Ancak bu mesajlar doğrudan verilmez, üstü örtülü biçimde anlatılır.

"Bir gün Hoca hamama girüb, bakar ki kimse yok. Canı sıkılab bir kayabaşı söylemeğe başlar. Kendine sadası hoş gelüb hamamdan çıkub toğrı bir manereye çıkar. Vakt öğle vakti imiş. Temcid okumağa başlar. Bir adam aşağıdan bakar ki, vakitsiz temcid okunur. 'Be hey nadân, böyle kerih sadâ ile vakitsiz temcid okunur mu?' dedikte, Hoca aşağıya inüb, 'N'olaydı bir sâhib-i hayr dahi minareye dahi hamam inşa ettireydi. Bizi bu kerih sadadan kurtarırdı' demiş" (79). Toplum ezan okuyacak kişide en başta güzel bir ses arar. Müezzin güzel sesiyle insanları camiye, ibadet

¹ İncelemede yapılan alıntılar bu eserden alınmış ve bundan sonra sadece sayfa numaraları gösterilmiştir.

etmeye çağırır. Sesin güzelliği cemaatin sayısını arttırır. İnsanlar günümüzde de sesi en güzel olan imam ve müezzinin bulunduğu camiye akın ederken, cemaatin azlığı da bunun tersiyle yakından ilgilidir. Fıkırada toplumda bir kural olarak kabul edilen din adamında güzel sesin olması gerekliliği anlatılır.

Alış-verişe çıkıldığında bunun bir adabı vardır. İzinsiz biçimde satıcının malına el uzatmak toplum tarafından hoş karşılanmaz: *“Birgün Hoca Konya’ya varub bir helvacı dükkanına girer. Heman bismillah deyüb helva yemeğe başlar. Helvacı, ‘Bre adam ne yaparsın?’ diyu Hocayı döğmeğe başlayınca, Hoca dahi, ‘Ne güzel belde imiş, bu Konyalı helvayı döğe döğe yedirir’ dimiş”* (81).

Türk toplumu tarih boyunca hayvanları sevmiş, onlara eziyet etmemiştir. Türkler insanlara çeşitli işkence ve kötü muamelelerin yapıldığı dönemlerde dahi hayvan haklarını korumaya özen gösteren ender milletlerden biridir. Aşağıdaki fıkırada Türk milletinin sahip olduğu hayvan sevgisi mizahî açıdan anlatılmıştır. Hayvanlara eziyet edilmemeli, insan kendi hatasının cezasını hayvanlara yüklememelidir: *“Hoca kafile ile şehrden çıkub giderken devesi kükreyüb Hoca’yı yire urdu. Üzerine çöküb, Hoca feryad ider. Halk bunu kurtarırlar. Bir vaktten sonra akli başına gelüb, ‘Ey müslümanlar, gördüğünüz mü şu deveyi, bana ne kadar ceza eyledi, lutf idüb şunu tutunuz boğazlayayım’ dimiş”* (83).

Hırsızlık toplum tarafından her dönemde en kötü davranış örneklerinden biri olarak görülmüştür. Türk toplumunun hırsızlara bakışı Hoca’nın fıkralarında şu şekilde kendine yer bulur: *“Birgün Hoca kırdı gezerken bir tanaya rest gelüb, uğurlayub evine götürdi. Boğazlayub derisin saklar. Tana sahibi feryad iderek Hoca’nın evine geldiğinde Hoca ehline, ‘A karı şu tananın deresin çıkarsam da şu herifin yüzünü kara eylesem’ dimiş”* (85-86).

Bu fıkralarda toplumsal değerlere, kurallara ve törelere uygun hareket edilmediğinde karşılaşılan durumlar mizahî açıdan ele alınmıştır. Toplum değerlerine uymayan bireyler zor durumda kalmış, böylece bu kurallara uymanın gerekliliği vurgulanmıştır.

3. 3. Eğitim veya Kültürün Gelecek Kuşaklara Aktarılarak Eğitilmesi İşlevi

Nasrettin Hoca fıkralarının çoğunda mizahıyla, güler yüzüyle ders veren bir halk eğitimcisinin olumlu davranışları görülür. Bu fıkralarda, halkı eğiten ve ona ders veren yaklaşımlar bulunmaktadır. Anadolu insanı birçok meseleyi Nasrettin Hoca’nın dilinden ifade etmiş, onun akli ve zekâsı ile ilgili meseleleri yargılamış, tenkit etmiştir. *“Nasreddin Hoca fıkraları, gülmece sanatının temel unsurlarıdır. Eğitici, düşündürücü özelliği her ne kadar ön planda olmasa da fıkralarda fark ettirmeden terbiye eden, hissettirmeden ders veren, ama belirgin bir şekilde olgunlaştıran düşünsel bir öz vardır”* (Batur-Sır-Bek, 2012: 585). Türk halkı beşikten mezara kadar bu fıkralarla eğitilmiştir. Bir taraftan Nasrettin Hoca’yı Türk halkı yaratırken diğer taraftan Türk halkını da Nasrettin Hoca yaratmıştır. *“Nedense, gene de fıkralardan gelen eğitimi pek ciddiye almayız. Halbuki, açıkça belirtilsin belirtilmesin, fıkralarımızın bir de eğitim fonksiyonu var[dır]”* (Başgöz, 1986: 139-140). Çok yönlü bir mizahî bakışın örneklerini veren Nasrettin Hoca fıkraları, düşündürücülükten öğreticiliğe kadar pek çok ciddi işlevi yerine getirmektedir.

Fıkralarda mizahın yanında toplumu düşündürmeye yönlendiren bir özellik de bulunur. Yaşama ait hemen her şeyin örneklendiği görülür. *“Fıkraların bu verilen konuların doğal bir eğitim ve öğretim ortamı oluşturduğu sonucuna götürür. Sosyal değerlerle ilgili fıkralarda doğrudan öğüt vermek yerine yaşamdan hareketle dinleyiciye ya da okuyucuya değerlerin nasıl algılanması gerektiği sezdirilmeye çalışılır. Nasreddin Hoca’nın bu yönü, onun bir eğitimci olarak algılanmasına zemin hazırlar”* (Batur-Sır-Bek, 2012: 586). Bu özelliğiyle Nasrettin Hoca, bir

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

mizah ustası olmasının yanı sıra bir eğitimcidir. Onun eğitimciliği sadece medrese ve oradaki talebelerle sınırlı değildir. Onun eğitimciliği toplumla da ilgilidir. Toplum içerisinde yanlış bulduğu her şeyi eleştirir, işin doğrusunu gösterir. Nasrettin Hoca fıkraları, bu özellikleriyle hayatı ve insanî ilişkileri yansıtan mesajlarla toplumun her kesimine uygulanabilecek bir eğitim aracıdır. Bu araç, sosyal değerlerin verilmesinde etkin bir şekilde kullanılabilir. Özellikle sevgi, saygı, hoşgörü, hak ve hukuk, doğruluk, aile bağları, komşuluk ilişkileri gibi değerlerin verilmesinde fıkralardan yararlanmak mümkündür.

Nasrettin Hoca, eğitimde herkesi aynı düzlemde görmez, ferdi farklılıkları dikkate alır. İnsanlara kabiliyetleri, akılları ve algılayışları ölçüsünde hitap eder. Nitekim bir fıkrasında Hoca, toplumda bilgi sahibi olanların üzerindeki sorumluluğu hatırlatarak bu bilgilerinden başkalarını da faydalandırmanın onların görevi olduğunu şöyle anlatır: "*Râviyan-ı ahbâr ve nakılan-ı âsâr (ve muhaddisan-ı) rüzgâr, şöyle rivayet ederler ki, Hoca Nasreddin Efendi, rahmetullahu-aleyh Hazretleri bir gün va'z için kürsiye çıkub, 'Ey müslümanlar ben size ne diyeceğim bilür müsiz?' dir. Cemâat, 'Bilmeyiz' dirler. Hoca 'Siz bilmeyince ben size ne söyleyim' demiş. Bir gün yine kürsiye çıkub, 'Ey Müslümanlar ben size ne söyleyeceğim, bilür müsiz?' dir. Anlar, 'Bilüriz' deyince, Hoca, 'Siz bildikten sonra ben ne söyleyim' diyüb kürsiden inüb gidince, cema'at taaccübde kalub, bir dahi çıkarsa bazıları bilürüz, bazıları bilmeyüz dimeğe karar vermişler. Hoca bir gün yine kürsiye çıkub, 'Ey karındaşlar, ben size ne söyleyeceğim bilür misiniz?' dediğinde, anlar dahi 'Kimimiz bilür, kimimiz bilmeyüz' deyince, Hoca 'Ne güzel, bilenler bilmeyenlere öğretsün' demiş"* (77).

Fıkralar, ilk bakışta bir eğlence, gülmece, hoş vakit geçirme aracı gibi görünse de incelendiğinde toplumun zihinsel potansiyelinin şekillenmesinde doğrudan bir işleve sahip oldukları görülür. Toplum, olayların kendi lehinde gelişmesi durumunda bir mantık aramazken aleyhine işlenen durumlarda olayın aslını düşünmeye başlar. Aşağıdaki fıkra bu durumu mizahî açıdan anlatır: "*Birgün Hoca komşusundan bir kazgan alub işin gördükten sonra kazgan içine bir tencere koyub virdikte, sahibi görüp, 'Bu nedir?' dedi. Hoca, 'Kazgan doğurdu' deyince şâd oldu. Yine Hoca bir gün kazganı alub bir zaman kullandı. Sahibi bakar ki kazgan gelmez. Hoca'nun evine gelüp kazganı istedikte Hoca, 'Sen sağ ol, kazgan öldü' deyince, sahibi 'Hiç kazgan ölür mü?' dimekle, 'Ya toğurduğuna inandın da öldüğüne inanman mı?' demiş"* (94-95).

"*Bir gün Hoca kadı iken, iki âdem gelüp biri der ki, 'Şu âdem benim kulağımı ısırdı' der. Ol âdem, 'Kendi ısırdı' der. Hoca, 'Birazdan gelün, size cevap verelim' der. Bunlar gidince, Hoca bir tenhaya gelüp, kendi kulağını tutup ısırabilür müyüm deyü çekerken düştü. Başı yarılıp, başına bir bez sarup yerine oturur, ol âdemler yine geldikte, 'Behey âdem ısırma değil, belki düşer başı bile yarılır' demiş"* (117). Bu fıkra ise bir olay ile ilgili verilen hükümlerde kendimizi olayı yaşayan kişilerin yerine koyarak hüküm vermemiz gerektiğini anlatır. Karşımızdaki insanları anlamının en iyi yolu kendimizi onların yerine koymaktır.

Aşağıdaki fıkra ise akılla birçok müşkülün halledilebileceği mesajını taşır: "*Bir gece Hoca döşeğinde yaturken evinin üzerinde bir hırsız gezer. Hoca, 'A karı geçen gece ben eve inmek murad etdikte bu du'ayı okuyup ayın ışığına yapışub indim' der. Evin üzerindeki hırsız dinler imiş. Bir zamandan sonra hırsız Hoca'nın okuduğu du'ayı okuyup ayın şulesine yapışub bâceden aşağıya düştü. Hoca kalkup hırsızın yakasına yapışub karısına, 'Tez mum yak, hırsız tuttum' deyince, hırsız, 'Lutf et efendi, acele etme ol duâ sende bu akl bende iken burada çok yatırım' demiş"* (119-120).

Nasrettin Hoca'nın tüm fıkralarında halka vereceği bir mesaj bulunmaktadır. Bu mesajları, halkın eğitiminde, etkin bir eğitim aracı olarak kullanmak mümkündür.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

3. 4. Kişisel ve Toplumsal Baskılardan Kaçıp Kurtulma İşlevi

“Sosyal hayattaki pek çok kısıtlayıcı, yasaklayıcı tutum, insan üzerinde ister istemez baskı oluşturmakta ve bu baskı da belli ölçüde enerji birikimine sebep olmaktadır. Cinsellikle ilgili yasaklar, günlük hayatta bireylerin istemeseler de yapmak zorunda oldukları davranışlar, uymak zorunda kaldıkları kurallar vb. daha pek çok husus, insanda tepkiyi ifade eden bir enerji birikimine yol açmaktadır. Uygun şartların oluşması neticesinde ortaya çıkan bu enerji de gülmeyi doğurmaktadır. Tabii ki bu gülmenin sonucunda da rahatlama gerçekleşir” (Şahin, 2010: 141). Nasrettin Hoca fıkraları da toplumsal baskıyı azaltmış, toplumsal rahatlamaya katkı sağlamıştır. Mizahta rahatlama kuramı üzerinde çalışanlar, çoğunlukla birey üzerindeki çeşitli baskılardan bahsederler. Mizah, toplum içindeki bireyleri kendi içinde rahatlatmış, fertlerin toplumla ilişkilerini düzenleyerek toplumsal denetimde de önemli rol oynamıştır. Nasrettin Hoca fıkraları da bu toplumsal denetim görevini bozuk kurumları, davranışları ve ilişkileri eleştirerek yerine getirmiştir. Günümüz demokrasilerinde, modern kurumların gerçekleştirdiği denetleme ve eleştiri görevini, bu kurumların yer almadığı dönemlerde Nasrettin Hoca mizahu üstlenmiştir. Bu anlamda Nasrettin Hoca, kültürümüzde sosyal tepki ve eleştiri modeli haline gelmiştir. Ortak bir toplum ve kültür bilincinin yaratılabilmesi için, model kahramanlara ihtiyaç vardır. Nasrettin Hoca, Türk kültüründe geleneksel kaynaklardan gelen ve toplumsal birlikteliği güçlendiren çok sayıdaki kahramandan sadece birisidir. Haksızlık yapan, halkı ezen, insanlara zulüm eden yönetici sınıf, halkın kullandığı sözlü anlatım kanallarıyla eleştirilmiş ve bu yolla cezalandırılmışlardır. “Dini kuralların yaptırımların katı uygulamalarından zaman zaman bunalan halk, doğrudan ortaya çıkıp bu kuralları yaptırımları eleştirip, yerlerine yeni seçenekler öneremeyeceğinin farkındadır. Tabu olan bu konuyu, eleştirel bakış açısına gülmece giysisi giydirip Nasreddin Hoca'nın ağzından söyler” (Batur-Sır-Bek, 2012: 588).

“Bir gün Hoca bir bostana girüb havuç ve şalgam, ne ki buldu ise çuvala ve koynuna toldururken bostancı bunu tutup, ‘Bunda ne ararsın?’ dedikte Hoca şaşırub, ‘Geçen bir şedid rüzgar esti, beni buraya attı’ cevabını vermiş ise de Bostancı, ‘Yahu bunları kim yoldu?’ diyince, ‘Rüzgâr şedid olduğundan, beni oradan oraya attı. Neye yapışdım ise elimde kaldı’ dedikte, bostancı, ‘Ya bunları çuvala kim toldurdu?’ diyince, cevabında ‘Ben anı tefekkür iderdim’ demiş” (81). Sahibinden izin almadan ona ait bir şey almak, toplum tarafından kötü görülen bir davranış biçimidir. Böyle bir davranışın toplumda saygın bir konumu bulunan bir Hoca tarafından yapılması, toplum nezdinde oluşacak tepkiyi daha da artıracaktır. Hoca da bu toplumsal baskıdan kurtulmak için akla sığmayacak izahlarda bulunmuştur.

Din adamları toplumda halk tarafından her zaman saygı görmüşlerdir. Halk, dinî konularda karşılaştığı güçlüklerde doğal olarak din adamlarına danışmış, sözlerine de itibar etmiştir. Zaman zaman halkın sorularına verecekleri cevapları olmayan din adamları bu durumda ne yapacaklarını şaşırmış, bundan kurtulmak için kendilerince çeşitli çözüm yollarını bulmuşlardır. Bu durum da çoğu kez din adamları üzerinde bir toplumsal baskı oluşturmuştur: “Hoca, ‘Ramazan-ı Şerif, bana ne lazım halka uyub oruç tutmak’ diyu bir dane çölmek peyda idüb günde birer taş bırakmağa başlar. Hoca'nın kızı görüb çölmege bir avuç taş kor. Bir gün Hoca'ya, ‘Bu gün ayın kaçıdır?’ dirler. Amma ayın yigirmi beşi imiş. ‘Biraz sabr idün bakalım’ diyu eve gelüp çölmeği döker ve sayar ki yüz yigirmi taş olmuş. ‘Eğer bunun cümlesin dir isem bana sefih dirler.’ Halka, ‘Bugün ayın kırk beşidir’ dedikte, ‘Ay otuz gündür sen kırk beşidir dersin’ derler. Hoca, ben insafla söyledim, eğer çömlek nisabına bakarsanız, bugün ayın yüz yigirmi beşidir’ demiş” (82).

Bir din adamının herhangi bir konuda rakipleri karşısında yenilgiye uğraması toplumdaki itibarını da zedeleyecektir. Hoca da kendisine karşı yapılan hileyi, aklını kullanarak boşa çıkarmasını bilir: “Bir gün Hoca'yı Akşehir çocukları hamama götürüb yanlarında gizlice birer yumurta alub, hamama soyundular. Badehu içeru girub göbek taşında, ‘Gelin sizinle birer yumurta

yumurtlayalım, her kim yumurtlamazsa hamamın mesârîfini ol virsün' diyüb, tavuk gibi geryüd iderek getürdikleri yumurtaları taş üzerine bıraktılar. Hoca bunları görünce, horos gibi çırpınıp ötmeğe başlar. Çocuklar, 'sen ne işlersin?' dediklerinde, Hoca, 'Bu kadar tavuğa bir horos lazım değil mi?' [dimiş]" (90).

İhtiyacı olan kimsenin ihtiyacını gidermek toplumsal değerlerimizden biridir. Ancak her insanda bu iyi davranış örneğine rastlamak mümkün değildir. Toplum baskısından kurtulmak için Hoca da birine vermek istemediği eşyası için öyle sebepler bulur ki kendisi dahi buna inanmaz: "Bir gün Hoca'dan birisi bir urgan istemiş. Hoca içerü girüp çıkup 'ipe un sermişler' der. Herif, 'İpe un serilir mi?' dedikde, 'İşte gönlüm olmayınca ipe un serilür' dimiş" (98).

Bu ve benzeri Nasrettin Hoca fıkralarında, karşılaşılan müşküller birey üzerinde toplumsal baskı oluşturmuş, Hoca'nın bulduğu çözümler toplumsal rahatlamaya sağlamıştır. Fıkralardaki mizah, toplum içindeki bireyi rahatlatmış, fertlerin toplumla ilişkilerini düzenleyerek toplumsal denetimde önemli rol oynamıştır.

4. Sonuç

Nasrettin Hoca, Anadolu'nun en güçlü kültür figürlerinden biridir. Nasrettin Hoca, halkın yüzyıllardır bıkmadan usanmadan anlatılan, dinlenen fıkralarıyla halkın simge kahramanıdır. Nasrettin Hoca'nın fıkraları evrensel içerik taşır. Onun hoşgörüyü açık kimliği, ince nükteleri, keskin zekâsı, olaylara bakışı, onu ve fıkralarını dünyada çok geniş coğrafyalara taşımıştır. Hoca, bir yol göstericidir; halk her türlü çözümsüz olay karşısında onun fıkralarıyla çözüm arar.

Türk halkı, yüzyıllar boyunca kendini bu mizahla avutmuş; bu mizahın sevinci ile yaşamıştır. Türk toplumu, Nasrettin Hoca'nın kişiliğinde kendisini sıkıntıya düşüren olumsuzluklarla alay etmiştir. Nasrettin Hoca, fıkralarda Anadolu halkının yaşama biçimini, güldürü ögesini, alay ve eğlenme türünü, övgü ve yergi becerisini dile getirmiştir. Fıkralarda karşındakinin durumuyla çelişki içinde bulunma, gülmecelerinin egemen ögesidir. Nasrettin Hoca'nın gelenek ve kültür yaratıcılığı ve aktarıcılığı özelliği önemli niteliklerinden biridir. Nasrettin Hoca'nın fıkralarında güldürmenin yanı sıra toplum kurallarına uymayı öğütleyen mesajlar da bulunmaktadır. Ancak bu mesajlar doğrudan verilmez, üstü örtülü biçimde anlatılır. Nasrettin Hoca fıkralarının çoğunda, mizahıyla, güler yüzüyle ders veren bir halk eğitimcisinin olumlu davranışları görülür. Bu fıkralarda, halkı eğiten ve ona ders veren yaklaşımlar bulunmaktadır. Anadolu insanı birçok meseleyi Nasrettin Hoca'nın dilinden ifade etmiş, onun akli ve zekâsı ile meseleleri tenkit etmiştir. Nasrettin Hoca fıkralarında terbiye eden, ders veren, belirgin bir şekilde olgunlaştıran düşünsel bir öz vardır. Çok yönlü bir mizahî bakışın örneklerini veren Nasrettin Hoca fıkraları, düşündürücülükten öğreticiliğe kadar pek çok ciddi işlevi yerine getirmektedir. Bu özelliğiyle Nasrettin Hoca, bir mizah ustası olmasının yanı sıra bir eğitimcidir. Onun eğitimciliği sadece medrese ve oradaki talebelerle değil, toplumun bütünüyle ilgilidir. Hoca toplum içerisinde yanlış bulduğu her şeyi eleştirir, işin doğrusunu gösterir. Sosyal hayattaki pek çok kısıtlayıcı, yasaklayıcı tutum toplum üzerinde baskı oluşturmuştur. Mizah, toplumsal baskı altında yaşayan bireyleri rahatlatmış; fertlerin toplumla ilişkilerini düzenleyerek toplumsal denetimde önemli rol oynamıştır. Nasrettin Hoca fıkraları da bu toplumsal denetim görevini bozuk kurumları, davranışları ve ilişkileri eleştirerek yerine getirmiştir.

Sonuç olarak, Nasrettin Hoca fıkralarının, William Bascom tarafından ifade edilen, folklorun hoş vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme; değerlere, toplum kurallarına ve törelere destek verme; eğitim veya kültürün gelecek kuşaklara aktararak eğitilmesi; kişisel ve toplumsal baskılardan kaçıp kurtulma işlevlerini yerine getirdiği görülmüştür.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

KAYNAKÇA

- ARTUN, Erman. Çukurova Fıkra Anlatma Geleneğinde Nasrettin Hoca Etkisi. http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/erman_artun_cukurova_nasrettin_hoca_fikra.pdf.
- AYDIN, Bilgen. (2002). Mizah Yaratma Eyleminde Nasrettin Hoca. *Millî Folklor*, 55, 25-30.
- BASCOM, William R. (2010). Folklorun Dört İşlevi. (Çeviren: Ferya ÇALIŞ). *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2*. (Editör: M. Öcal OĞUZ ve Selcan GÜRÇAYIR). Ankara: Geleneksel Yayınları. 71-86.
- BAŞGÖZ, İlhan. (1986). Fıkralarımız Üstüne. *Folklor Yazıları*. İstanbul: Adam Yayınları. 138-144.
- BATUR, Zekerya; Ayşe Nur SIR; Hafız BEK. (2012). Nasreddin Hoca Fıkralarında Değer Yargıları ve Eğitim. *TURKISH STUDIES-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, ISSN: 1308-2140, (PROF. DR. SABAHATTİN KÜÇÜK ARMAĞANI), Volume 7/3, Summer 2012, www.turkishstudies.net, Doi Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.3350>, p. 583-596.
- BAYRAKTAR, Zülfikar. (2008). Nasreddin Hoca Fıkralarında İdeolojik Yaklaşımlar Sonucunda Meydana Gelen Değişimler. *TURKISH STUDIES-International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, ISSN: 1308-2140, (DEDE KORKUT DOSYASI), Volume 3/1, Winter 2008, www.turkishstudies.net, Doi Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.267>, p. 230-235.
- BAYRAKTAR, Zülfikar. (2012). Nasreddin Hoca ve Timur Konulu Fıkraların Gülmede Üstünlük Kuramı Açısından Değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1/1, 265-274.
- BORATAV, P. Naili. (1999). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- BOYRAZ, Şeref. (2010). Nasrettin Hoca Fıkralarına Göre Türk Kimliğini Oluşturan Temel Nitelikler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3/12, 81-88.
- ÇOBANOĞLU, Özkul. (2002). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- ÇOLAK, Faruk. (2007). Nasreddin Hoca'yla İlgili Bazı Anlatmalarda Mitolojik Unsurlar. *TÜBAR*, XXII, 65-74.
- FEDEKAR, Selami. (2009). Özbek Mizahında Nasrettin Hoca Tipi ve Fıkraları. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, IX/1, 67-73.
- GÖRKEM, İsmail. (2012). Nasreddin Hoca Olgusunun Algılanması ve Anlamlandırılması Üzerine. *Türkbilgi*, 23, 83-106.
- GÜLŞEN, Hacer. (2012). Nasrettin Hoca ve Tıll Eulenspiegel Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme. *TURKISH STUDIES-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, ISSN: 1308-2140, (PROF. DR. MEHMET AYDIN ARMAĞANI), Volume 7/4, Fall 2012, www.turkishstudies.net, Doi Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.3833>, p. 1863-1874.

- KAYA, Doğan. (24-25 Ekim 2008). *Nasreddin Hoca 800 Yaşında Sempozyumu*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul, 1-8.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuat. (2004). *Nasrettin Hoca*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- ÖLÇER ÖZÜNEL, Evrim. (2008). Hoca Nasrettin, Kahraman mı Anti-Kahraman mı, Hilebaz mı, Bilge mi?. *Millî Folklor*, 78, 22-27.
- ÖZDEMİR, Nebi. (2010). Mizah, Eleştirel Düşünce ve Bilgelik. *Millî Folklor*, 87, 27-40.
- ŞAHİN YEŞİL, Sinem. (2012). Uyumsuzluk Kuramı Bağlamında "Yaşlı Bilge Adam" ve "Oyuncu"nun İşlevleri: Nasreddin Hoca Neden Komiktir?. *Millî Folklor*, 96, 67-73.
- ŞAHİN, H. İbrahim. (2010). Türkmenistan'da Nasrettin Hoca ve Timur Fıkraları. *Bilig*, 55, 135-146.
- ŞANLI, İsmet. (2009). Nasreddin Hoca Fıkralarında Kültürel Unsurlar. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10/1, 261-271.
- ŞENER, Ömer. (2011). Türk Edebiyatı'nda Hileci Bir Figür Olarak Nasreddin Hoca ve Klasik Çin Edebiyatı'nda Sunwukong: Karşılaştırmalı Bir Analiz. *TURKISH STUDIES-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, ISSN: 1308-2140, (PROF. DR. RAMAZAN KORKMAZ ARMAĞANI), Volume 6/3, Summer 2011, www.turkishstudies.net, Doi Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.2575>, p. 1741-1748.
- ŞİMŞEK, F. Işıl. (2008). "Fakelore" Kavramı ve Nasreddin Hoca. *Millî Folklor*, 79, 84-89.
- TAVKUL, Ufuk. (2005). Sovyet İdeolojisi Açısından Karaçay Folklorundaki Nasra Hoca Fıkralarının Sosyo-Kültürel Tahlili. *I. Uluslararası Akşehir Nasreddin Hoca Sempozyumu Bildirileri*, Akşehir, 284-290.
- TÜRKMEN, Fikret. (2013). *Seyyid Burhaneddin Çelebi- Nasreddin Hoca Lâtifeleri – Burhaniye Tercümesi-*. İstanbul: Büyüyenay Yayınları.
- YILDIRIM, Dursun. (1998). Sözel Eleştiri ve "Nasreddin Hoca Bildirileri" Üzerine Birkaç Söz. *Türk Bitiği*. Ankara: Akçağ Yayınları. 232-236.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- BARS, M.E., William Bascom'un "Folklorun Dört İşlevi" Işığında Nasrettin Hoca Fıkraları Üzerine Bir Değerlendirme, *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/4 Winter 2015, p. 149-166, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7682>, ANKARA-TURKEY

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

